

Protiv neoliberalne EU!

1. Protiv neoliberalne EU – za Evropu jednakosti, a ne dominaciju centra nad periferijom!

Ulazak Hrvatske u EU bio je cilj hrvatskih političkih elita desetljećima. Danas je samo 36 % onih koji članstvo u EU smatraju dobrim za Hrvatsku. Čak se 14 % ukupnog radnosposobnog stanovništva, oko 300.000 ljudi, iselilo i radi u inozemstvu – pri tome smo pri vrhu u EU u kojoj je prosjek tek 3,8 %.¹ Iselili su često mlađi i najobrazovaniji – što može biti dobro za pojedince, ali je izrazito štetno da društvo ostaje bez najobrazovanijeg i radno najproduktivnijeg segmenta stanovništva.

Iako su plaće pale u svim istočnoevropskim državama, hrvatskim su radnicima pale najdramatičnije, s 43 na 37 % prosjeka zapadne Evrope.² Po cijeni rada po satu Hrvatska se nalazi tek na 22. mjestu među 28 zemalja.³ Da bi slika bila potpunija valja navesti i podatak da je Hrvatska postala zemlja s najvećom brzinom stope rasta privremenog zapošljavanja u EU⁴ – od 2012. do 2016. broj ljudi koji rade preko ugovora na određeno povećao se s 13,8 % na 22,2 % (EU prosjek je 14,2 %), a više od 50 % mladih zaposleno je putem nesigurnih ugovora (EU prosjek je 32 %). Čak 90 % novozaposlenih se zapošljava na određeno vrijeme.⁵

Članstvo u Evropskoj uniji samo je ubrzalo loše trendove. Evropska unija, na stranu mitovi o „zajedničkim civilizacijskim vrijednostima“, prije svega funkcionira

1 <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8926076/3-28052018-AP-EN.pdf/48c473e8-c2c1-4942-b2a4-5761edacda37>

2 <https://www.etuc.org/en/pressrelease/eu-east-west-wage-gap-huge-and-got-bigger>

3 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Estimated_hourly_labour_costs_for_the_whole_economy_in_euros,_2016_Enterprises_with_10_or_more_employees_F1.png

4 https://www.dw.com/image/42895094_403.png

5 http://www.glas-slavonije.hr/388313/1/Cak-90--novozaposlenih-radnika-ima-ugovor-na-odredjeno-vrijeme?fbclid=IwAR26_SsKZPqCH05eh3ehMpXi1gJHeAFiUktxFF7azwtJjbot4AkEvzGku9E

kao ekonomska unija. I to ne kao ekonomska unija koja bi pomagala podjednako svim svojim članicama da se ravnomjerno i održivo razvijaju u korist radne većine, nego kao neoliberalna formacija koja primarno pogoduje krupnom kapitalu razvijenih zemalja zapadnoevropske jezgre (kao što su Njemačka, Nizozemska ili Austrija), a na štetu slabije razvijenih zemalja periferije EU (kao što su Hrvatska, Bugarska, Rumunjska ili Grčka).

Male i slabo razvijene zemlje na periferiji kapitalističkog društveno-ekonomskog sistema ne mogu prevladati zaostajanje za najrazvijenijima. Ekonomska dominacija zapadnih zemalja centara ne može se izazvati pod pravilima tzv. slobodnog tržišta koja se nameću manje razvijenijima u okviru Evropske unije (već i evropski birokrati otvoreno govore o „Evropi dvije brzine“).

Ekonomska dominacija je ujedno i uzrok i posljedica činjenice da u bogatim zemljama već postoje uvjeti za razvoj inovativnih tehnologija i know-howa, da su manje razvijene prema razvijenima u poziciji nejednake razmjene koja se manifestira kao dug prema bogatima, kao trgovinski deficit i kao okoštavanje proizvodne strukture manje razvijene ekonomije zbog kontinuirane i razorne izloženosti njezine ekonomije superiornoj stranoj konkurenciji iz razvijenih zemalja. Ako pravila tržišne utakmice namećemo ekonomski nejednakima tada će dominantnu konkurentsku poziciju imati i zadržati jači.

Siromaštvo istoka i juga Evrope je povezano s bogatstvom zapadne Evrope.

Dominacija se ne može ukinuti bez da se bogatije regije izlože uvozu iz regija u razvoju, bez obzira na restrikcije koje bi te manje razvijene zemlje trebale nametnuti njihovom konkurentnijem izvozu. Za prevladavanje ekonomske dominacije potrebno bi bilo također osigurati transfer inovativnih tehnologija koje bogate zemlje održava na vrhu.⁶ To se u postojećem neoliberalnom poretku neće desiti.

Neoliberalizam uzrokuje nejednakost

Neoliberalizam je ekonomsko-politička doktrina koja zagovara podvrgavanje svih aspekata društva tržištu i logici profita. EU, različitim mjerama, direktivama, institucijama i politikama već desetljećima zagovara i provodi neoliberalne politike liberalizacije, privatizacije i deregulacije, kojima su, nakon početka ekonomske krize 2007-8. godine, pridodane i takozvane mjere štednje i financijske konsolidacije. Rezultati neoliberalnih reformi na globalnoj razini u zadnjih 30-40 godina su povećanje nejednakosti u društvu i gomilanje bogatstva u rukama kapitalističke elite.

Kapitalistički sistem i njegove destruktivne neoliberalne politike pokreću se na nekoliko razina: lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i evropskoj – internacionalnoj. Nejednakosti koje se javljaju kao posljedica kapitalističkog načina proizvodnje u konačnici

6 Tony Smith: *Beyond Liberal Egalitarianism*, Brill Leiden/Boston, 2017., str. 209.

se ne mogu ukinuti bez korjenitih političko-ekonomskih promjena na svim razinama. Kapitalizam i osobito neoliberalizam kao njegova zadnja faza, između pojedinih zemalja i regija ali i unutar svake zemlje i regije – uzrokuju nejednakost. Takav način proizvodnje onemogućava puni i svestrani razvoj svih ljudi i stvara nepremostive razlike – bijedu podčinjenih s jedne strane i bogatstvo elita s druge. Takav način proizvodnje, uostalom, odgovoran je i za ogromne migracije s Bliskog istoka i Afrike u Evropu; ali i za uništavanje ne samo ljudi već i prirode – u obliku klimatskih promjena i narušavanja dinamičke ravnoteže ekosustava (uništavanja bioraznolikosti, acidifikacije oceana, erozije tla itd.).

Neoliberalne politike – politike su u korist gospodarsko-političke elite i korporacijâ a na štetu većine društva. Te se politike kroz institucije EU provode na različite načine, različitim kanalima i mjerama – katkad formalno i službeno, putem ugovora, diktata i odluka EU, katkad neslužbeno – ali obuhvaćaju sve sektore ekonomije i društva. One nisu ograničene samo na države članice EU nego i na države pristupnice, kojima se te politike, u još strožem obliku nego u starijim državama članicama nameću kao uvjet ulaska u EU. Neoliberalizam se kroz institucije EU promiče i uvlači u sve pore ekonomije i društva.

Osnovne mjere neoliberalne politike su deregulacija, liberalizacija i privatizacija. Deregulacija označava općenito smanjenje poslovnih propisa radi postizanja bolje “poduzetničke klime” (što je ljepše upakirano “pogodovanje kapitalistima”), ukidanja propisâ i ograničenjâ, lakšeg protoka kapitala itd. Deregulacija znači ukidanje propisa kojima se štite radnička prava, sigurnost na radnom mjestu, ekološki standardi, itd. Deregulacija uvelike olakšava tržišne manipulacije i špekuliranje, a cilj joj je pomaganje korporacijama i poslovnoj eliti u što lakšem ostvarivanju profita bez obzira na negativne posljedice na radnike i prirodu.

Liberalizacija označava politiku otvaranja granicâ, ukidanja carinâ i drugih ograničenja kao što su državni monopol u ključnim područjima i sl. Ukidanje carinâ i drugih zaštitnih mjera (kojih unutar EU nema), ostavlja ekonomiju pojedine zemlje na milost i nemilost u odnosu na konkurenciju iz drugih zemalja. To je pogotovo nepogodno za male zemlje, kao što je Hrvatska, za koje se ne može očekivati da će se na slobodnom tržištu ravnopravno natjecati s većim i bogatijim zemljama. Liberalizacija se u EU koristi za ostvarivanje gospodarskih interesa jačih zapadnih zemalja, tj. preciznije govoreći njihovih korporacija, a na štetu ekonomijâ slabijih zemalja. Liberalizacija pak nekih sektora u kojima je država prije imala monopol (kao što su željeznica, pošta, telekomunikacije, energetska sustav i sl.), omogućava ulazak privatnog sektora (i onda privatni profit) i onamo gdje prije nije imao pristupa, a u praksi često znači pogoršavanje i poskupljenje uslugâ (npr. katastrofalna iskustva u Velikoj Britaniji s privatizacijom željeznice).

Privatizacija označava pretvaranje državnog/javnog vlasništva u privatno – radi toga što je, tobože, privatno vlasništvo efikasnije i ekonomski racionalnije od državnoga, a zapravo kao sredstvo bogaćenja kapitalističke posjedničke elite na račun čitavog društva. Tako je recimo 80 % banaka u novim istočnoevropskim članicama EU, kao i u Hrvatskoj, u vlasništvu stranih zapadnoevropskih privatnih banaka koje na taj način iz tih zemalja izvlače goleme profite.

Neoliberalizam EU se ogleda u dokumentima i mjerama koje pozivaju na ograničavanje rasta radničkih plaća i smanjenje radničkih prava (poput lakšeg otpuštanja radnikâ, povećanja rada na određeno i sl.), što se naziva eufemizmom „fleksibilizacija tržišta rada”. Neoliberalna se politika vidi i u komercijalizaciji prisutnoj u svim sektorima društva u Evropi, npr. u zdravstvu i školstvu, gdje se primjerice uvode i sve više povećavaju participacije i školarine, što pristup zdravstvenoj skrbi i fakultetskom obrazovanju čine sve manje pristupačnim običnim ljudima. Konačni cilj toga je potpuna privatizacija zdravstva i školstva i dostupnost i jednoga i drugoga samo onima koji si to mogu priuštiti.

Neoliberalna je u EU i monetarna politika koju provodi Evropska središnja banka, koja se ponajprije bavi sprečavanjem inflacije, koje se najviše boje oni koji su najveći štediši i vjerovnici, pa onda čitavu monetarnu politiku svode na sprečavanje mogućnosti da se to dogodi.

Rezultati takve politike, koji idu ne samo protiv interesa perifernih zemalja kao što je Hrvatska, nego i protiv interesa većine društva u razvijenim zemljama, vide se po recentnim događajima. Brexit je u Velikoj Britaniji 2016. izglasan u velikoj mjeri pogonjen upravo pustošenjem manje razvijene britanske periferije, a velika pobuna „Žutih prsluka“ u Francuskoj 2018-9. javlja se iz sličnih razloga. Do koje mjere EU rigidno diktira ekonomsku politiku vidjelo se najbolje 2015. kada je tada nova grčka vlast bačena na koljena zbog svog nastojanja da promijeni ekonomski kurs u smjeru vrlo blagog kejnzijanizma.⁷

Evropa demokratskog socijalizma – što? kako? i za koga se proizvodi?

Kako to promijeniti? Tražiti jedinstvo, demokraciju i održivi razvoj u Evropi, a ne zahtijevati korjenite promjene načina proizvodnje – nedosljedno je. Zagovarati jednakost

7 Kejnzijanizam ili kejnzijanska ekonomija je naziv za makroekonomsku politiku temeljenu na idejama britanskog ekonomista Johna Maynarda Keynesa. Kejnzijanski model je model čija je osnovna karakteristika ideja da odluke privatnog sektora neke nacionalne ekonomije mogu odvesti do neželjenih makroekonomskih efekata, a koji se mogu suzbiti preko javnog sektora, od monetarne politike centralne banke i fiskalne politike vlade kako bi se izbjegla kaotičnost poslovnih ciklusa. Riječ je o miješanoj privredi privatnog i javnog sektora. Kejnzijanizam smatra da privatni sektor prepušten slobodnoj tržišnoj konkurenciji postiže rezultate ispod optimuma, ne postiže pun potencijal iskorištenosti svih faktora proizvodnje, punu zaposlenost i maksimalne moguće ishode. Kejnzijanske politike vladaju sve do kraja 1970-ih i razdoblja neoliberalizma koji daje prednost privatnom sektoru.

i solidarnost naroda u Evropskoj uniji, kao i jednakost i solidarnost unutar svake pojedine zemlje u Evropi, a ne biti spreman mijenjati sustav – znači biti nespreman zahvatiti korijen problema i rješavanje problema. Prazne fraze socijaldemokrata i tehnokratskih populista, čiji se dosezi vide svakim potezom kada se nađu u poziciji vladajućih – ne samo da se pokazuju retorički ispraznima već daju i zamaha desnici, politikama mržnje, ksenofobije i izolacionizma. Desnica odgovara na te ispraznosti agresijom, tražeći „žrtvenog jarca” – odgovor na neuspjeh socijaldemokracije je agresija koja, umjesto onih najbogatijih i moćnih za sve nedaće krivi one najslabije – imigrante i manjine.

I neoliberali i desničari daju lažne odgovore na postojeće probleme nejednakosti, siromaštva, klimatskih promjena – jedni probleme misle rješavati tehnokratskim rješenjima drugi agresijom i zatvaranjem granica. Ni tehnokratska „ekspertiza” niti konzervativizam ne zahvaćaju temeljne strukturne uvjete obespravljenosti i ekološke destruktivnosti. Tehnokratski modeli ne mogu ništa riješiti jer ne politiziraju okvir neoliberalizma kojeg čini kapitalistički način proizvodnje.

Što? kako? i za koga se proizvodi? – tri su temeljna pitanja na koja se mora odgovoriti u svakom društveno-ekonomskom sistemu i razlika u tim odgovorima određuje različite karaktere društava i društvenih odnosa proizvodnje. Kapitalistički odgovor znači učestalost ekonomskih kriza, nepoklapanje između golemih proizvodnih mogućnosti s jedne strane i istovremeno, nezadovoljenih potreba s druge; eksploataciju radne snage i čovjeka, kao i destrukciju prirode. Socijalistički odgovor znači da se proizvodnja regulira demokratski, planski i solidarno, da je primarni parametar i cilj proizvodnje zadovoljenje potreba svih ljudi i stvaranje uvjeta za njihov svestrani razvoj, a ne ostvarenje profita i akumulacija kapitala.

Biti za narodnu većinu a ne bogatu elitu, ne znači biti za mlake reformističke mjere, već to znači biti za Evropu demokratskog socijalizma – Evropu čija će se ekonomija temeljiti na društvenom vlasništvu koje jedino garantira da će se gospodarska aktivnost odvijati u interesu zadovoljenja potreba cijelog društva, a ne u interesu elita. Društvena proizvodnja koju organiziraju radnici, a ne menadžerske elite, garantira da radnici kroz rad ne proizvode samo stvari i usluge već i da oblikuju društvene procese i određuju ciljeve proizvodnje, te razvijaju i vlastite kapacitete za upravljanje i demokratsko odlučivanje. Zašto proizvoditi ako je rezultat te proizvodnje samo profit za bogate? Proizvodnja za potrebe garantira da će se ekonomska aktivnost odvijati zbog zadovoljavanja društveno važnih potreba kao što su obrazovanje, zdravstvo, stanovanje, prehrana.⁸

Demokratski socijalizam je proces podređivanja naslijeđenih elemenata starog kapitalističkog društva i izgradnje novih institucija i organa protagonističke demokracije.

8 Michael A. Lebowitz, *The Socialist Imperative*, Monthly Review Press, New York, str. 171.

No početi od antineoliberalnih mjera, a ne imati konačni cilj na pameti – znači već unaprijed potpisati poraz. Kapitalistički i socijalistički sistemi su principijelno suprotstavljeni – izgradnja socijalizma znači proces u kojem se može očekivati da svaki pokušaj podređivanja kapitala potakne njegovu reakciju i otpor, koja se u ekonomskoj domeni manifestira prije svega kao tzv. štrajk ili bijeg kapitala koji onda može dovesti i do ekonomske krize.⁹ Kapital će na svaku mjeru uzvratiti kao što već sad uzvraća na svaku mjeru pokušaja ograničavanja. Štrajk kapitala može se očekivati u mnogim situacijama, recimo ako se donese mjera visokog oporezovanja korporacija koje su odgovorne za visoke emisije CO₂ – kapital će bježati na periferiju i u slabije razvijene zemlje (kao što se trenutno nove elektrane na ugljen grade na Kosovu). Zato treba biti jasno kako je tzv. „održivo društvo” socijalističko društvo – to je društvo koje proizvodi kako bi zadovoljilo potrebe ljudi, kako sadašnjih tako i budućih generacija, a što nužno podrazumijeva i drugačiju regulaciju odnosa (metabolizma) između čovječanstva i prirode, a ne kako bi manjina zaradila i kako bi cilj proizvodnje bio oplodnja kapitala.

RF se zalaže za regionalna i međunarodna udruživanja

Unatoč kritičkom stavu **Radničke fronte** prema EU, treba naglasiti da se RF zalaže za međunarodno udruživanje i svaki oblik internacionalne suradnje. Dapače potrebno je ponovno udružiti narode i obespravljenu većinu u Evropi, potaknuti borbe koje već postoje u lokalnim kontekstima. Treba izbjeći i isključujućim nacionalizmima i nedemokratskim pravilima EU institucija. Lokalne borbe kao izraz klasnih borbi i društvenog konflikta, trebaju se ujediniti na lokalnom, regionalnom i internacionalnom – evropskom planu – borbe protiv neoliberalnih politika deregulacije, liberalizacije i privatizacije – radničke štrajkove, akcije protiv nesigurnih oblika rada – pokrete koji se bore protiv društvenih nejednakosti, itd.

RF nije protiv udružene Evrope kao takve nego protiv EU kao konkretne unije kakva sada postoji, a koja radi protiv interesa ne samo perifernih zemalja EU, nego i većine stanovništva Evrope. Ovakva neoliberalna, nedemokratska zajednica koja podržava nejednakost predstavlja prepreku zadovoljavanju osnovnih potreba narodnih većina u EU zemljama, ali i naroda na periferiji EU poput Hrvatske. Periferne zemlje služe razvijenim ekonomijama EU kao izvor profita iz kojih se sredstva izvlače vlasničkim preuzimanjem postojeće infrastrukture (npr. Hrvatskog telekoma, INA-e), kroz privatizirani bankovni sustav (95 % naših banaka su u stranom vlasništvu), kroz evropske fondove te kroz korist od emigracije mlade populacije u zemlje EU jezgre obrazovane na račun zemalja periferije.

9 Michael A. Lebowitz, *The Socialist Imperative*, Monthly Review Press, New York, str. 193.

Hrvatska je u EU ušla 2013. nakon nedemokratskog referenduma na kojem je glasalo manje od polovice glasača, prije kojeg se glasačima prijetilo da neće biti penzija ako se ne glasa ZA i za koji je specijalno mijenjan zakon kako bi referendum prošao.

RF nije za održavanje novog referenduma o izlasku iz EU – smatramo da bi takvo što samo odvučlo pozornost od pitanja ekonomske politike EU, te premjestilo priču na lažna „vrijednosna“ pitanja, dajući pritom prostor rastu ksenofobije na krilima ekstremne desnice (koja posvuda u Evropi raste kao, među ostalim, rezultat ekonomskih politika EU). Stoga RF, odbijajući diktat Bruxellesa, zagovara samostalnu i antineoliberalnu ekonomsku politiku za Hrvatsku, uz suradnju s progresivnim vladama ostalih zemalja EU i ostalih inozemnih saveznika – ako rezultat provođenja ekonomske politike koja bi išla u korist radne većine u Hrvatskoj bude izbacivanje iz EU, to smo i više nego spremni prihvatiti.

Prekid s EU ne znači demonstrativni izlazak iz EU već prekid s postojećim evropskim dominantnim politikama i pravilima. Taj prekid se ne postavlja kao politički cilj zbog „nacionalnih interesa“ već zbog demokratskih, solidarnih i ekoloških razloga – a oni se tiču svih ljudi unutar i izvan Evropske unije. Postojeći ugovori, pravila i odluke EU koje djeluju protiv dobrobiti naroda se moraju preispitati. Odbacivanje ugovora s Evropskom komisijom koji štete narodnoj većini – kao što je to sada slučaj s brodogradnjom i Ugovorom o funkcioniranju EU (u dijelu koji se odnosi na državne potpore) – treba potaknuti, te blokirati mogućnosti štetnih intervencija postojećih evropskih institucija.

2. Protiv eura i integracija financijskog sustava – za solidarnost, kooperaciju i demokratsko planiranje proizvodnje!

Radnička fronta se protivi prelasku na euro jer bi to značilo daljnje smanjenje mogućnosti za autonomnu i demokratski utemeljenu ekonomsku politiku. Uz nepostojanje evropske fiskalne unije strukturne nejednakosti između nacionalnih ekonomija centra i nacionalnih ekonomija periferije, čiji kapitali su inferiorni na zajedničkom evropskom tržištu, dodatno bi se učvrstile i produbile jer bi praktički jedini mehanizam za ublažavanje neravnoteža trgovinske bilance i bilance plaćanja u perifernim ekonomijama poput Hrvatske bili tzv. interna devalvacija ili smanjenje cijene rada i radničkih prava, uz rezanje javne potrošnje, socijalnih transfera, javnih investicija. Drugim riječima daljnje osiromašenje većine.

Naravno, postojanje vlastite valute samo po sebi nije dovoljno što jasno demonstrira i današnja politika HNB-a isključive orijentacije na stabilnost tečaja i cijena, umjesto na ciljeve povećanja zaposlenosti, proizvodnje i zadovoljenja potreba. Politika HNB-a i komercijalnih banaka, kojima su dozvoljene valutne klauzule na kredite, politika

je podređujuće vezanosti uz euro i time uz logiku koja osigurava interese vjerovnika na zajedničkom tržištu, a oni su prije svega interesi financijskih i proizvodnih kapitala zemalja centra od kojih uvozimo i od kojih posuđujemo i čije vlasničke interese štitimo. No, bez obzira na to, zadržavanje kune ipak može biti i oslonac progresivnog zaokreta u ekonomskoj politici.

Kao osnovne institucionalne postavke sadašnjeg stanja treba istaknuti liberalizaciju vanjske trgovine i kapitalnih tokova te integriranje financijskog sustava u međunarodni financijski sustav. Liberalizacija vanjske trgovine znači potpuno otvaranje tržišta perifernih zemalja stranoj konkurenciji, dok integracija financijskog sustava znači takvo institucionalno pozicioniranje centralne banke i stranom vlasništvu prepuštenog bankarskog sustava koje ih izuzima od odgovornosti za provođenje politika u dugoročnom interesu nacionalne ekonomske formacije u kojoj djeluju.

Liberalizacija vanjske trgovine nije nam donijela ništa dobro. Ukoliko domaća proizvodnja već ne proizvodi specijalizirani ili tehnički sofisticirani proizvod s visokom dodanom vrijednošću, vrlo je vjerojatno da će proizvod produktivnije strane konkurencije preuzeti tržište i izgurati domaćeg proizvođača. To se ne mora nužno dogoditi u fazi konjunktura kada tržišni plasmani i ukupna potražnja rastu, paralelno s rastom kredita i kada ima mjesta i za manje konkurentne domaće proizvođače. No kada nastupi silazna faza kapitalističkog ciklusa i kada zaoštrena konkurencija na tržištu omogući opstanak samo najproduktivnijima, mnogi će domaći proizvođači jednostavno biti eliminirani.

Ukratko, u uvjetima liberalizirane trgovine periferne zemlje otvaraju domaće tržište nesmetanom uvozu roba iz razvijenih zemalja. Naravno, njihovi kapitali dobivaju pod jednakim uvjetima slobodu izvoziti robe na strana tržišta. No, visoko aprecirana valuta u hrvatskom slučaju i razlika u produktivnosti otkrivaju ispraznost jednakih uvjeta.

Što se tiče integriranja financijskog sustava, jasno je kako liberalizacija vanjske trgovine ne može pouzdano funkcionirati bez da su mehanizmi funkcioniranja financijskog sustava perifernih zemalja postavljeni na način koji osigurava kreditnu podršku potražnji za uvoznim robama i posljedično profite stranim proizvođačima, trgovcima i financijskim vjerovnicima. Banke u stranom vlasništvu svojom kreditnom politikom izravno kreiraju obrasce globalne podjele rada, odnosno djeluju kao zaštitni mehanizam za produktivni kapital iz svojih zemalja ne podupirući razvoj konkurencije kreditnim plasmanima i koordiniranim investiranjem u proizvodnju. Većina kreditne aktivnosti okrenuta je ka stanovništvu i državi, a i kamatne stope za poduzeća su prilično više nego u zemljama maticama.

Kapitalizam, da bi se međunarodna razmjena roba mogla slobodno odvijati, osigurava slobodno kretanje novca, novčanog kapitala i kredita. Da bi to bilo moguće potreban je zajednički nositelj i mjera vrijednosti. Međunarodni odnos cijena formira se

tako da bude ukotvljen u što pouzdanijem tečaju i konvertibilnosti domaće valute ili pak u jedinstvenoj zajedničkoj valuti. Iz toga proizlazi zahtjev prema centralnim bankama da budu fokusirane isključivo na stabilnost tečaja i cijena.¹⁰

Umjesto liberalizacije vanjske trgovine i kapitalnih tokova te integriranje financijskog sustava koje ne odgovara perifernim zemljama EU, RF se zalaže za EU solidarnosti, kooperacije i demokratskog planiranja proizvodnje. Fiskalna unija bi bila prijelazna mjera i korak prema tome.¹¹

3. Protiv deindustrijalizacije – za domaću brodogradnju i druge grane privrede!

Ekonomska se politika nakon ulaska u EU, nije promijenila, već se polagano tranzicijsko propadanje nastavilo. Dajmo samo primjer INA-e. Ne više kompanija u kojoj hrvatska država ima ključna upravljačka prava – INA je krajem 2018. počela sa zatvaranjem rafinerije u Sisku, iako se davalo garancije da se to neće dogoditi. Najdramatičnija posljedica deindustrijalizacije je brodogradnja, koja se nalazi u ubrzanom procesu propadanja, što pak ima izravne veze s EU, a u sprezi s kompradorskim domaćim političkim elitama i profilerskim domaćim kapitalom (koji planira zaraditi na zemljištu i parazitskom turizmu koji se širi na štetu industrije).

EU vodi politiku deindustrijalizacije na periferiji EU, priječeći državne subvencije što izravno šteti našoj privredi, a u ovom trenutku posebice brodogradilištima koja nigdje ne funkcioniraju bez državne pomoći. EU politike prema brodogradnji su neoliberalne i tehnokratske – one idu prema zabrani vertikalnih (sektorskih) subvencija i povećanju konkurentnosti. Konkurentnost ne može biti jedini kriterij. Kada bi se gledala isključivo profitabilnost i troškovna efikasnost pojedinačnih proizvođača i prema tome oblikovale javne/državne politike tada bismo kompletno ugasili domaću poljoprivrednu proizvodnju koja je puno veći primatelj subvencija od brodogradnje. (U 2016. godini poljoprivreda je subvencionirana s 5 milijardi kuna, dok je za brodogradnju izdvojeno 315 milijuna kuna.) Profit pojedinačnih tvrtki i troškovna konkurentnost ne trebaju biti primarni parametar, već to treba biti ukupni društveni učinak na proizvodnju, zaposlenost i dohodak.

O brodogradnji se samo čuje kao o “rupi bez dna”, no sredinom osamdesetih godina u bivšoj državi, brodogradnja je bila jedna od ključnih grana privrede. Jugoslavija je bila među osam najjačih brodograđevnih zemalja u svijetu. Iako je to niskoprofitabilna industrija (do 5 % dobiti) ona je industrija na koju se vežu druge (pa i mnogo

¹⁰ Takav međunarodni monetarni režim koji nam šteti, inače je poznat kao „Novi monetarni konsenzus”.

¹¹ Fiskalna unija značila bi zajedničko skupljanje poreza, dok bi se zajedničkim budžetom financirale zajedničke javne politike koje bi imale za cilj proizvodnju za potrebe i nastavak procesa transformacije prema socijalizmu, odnosno prema punoj demokratski planiranoj, kooperativnoj i solidarnoj ekonomiji.

profitabilnije) grane industrija: metalurgijska, elektronička, drvna industrija. Za izračun ukupnog učinka brodogradnje na zaposlenost i dohodak u domaćoj ekonomiji potrebna je input-output analiza i izračun multiplikatora, no od Jugoslavije više se praktički niti ne izračunava multiplikator brodogradnje.

Osim toga, brodogradnja zapošljava izravno i neizravno više desetaka tisuća ljudi. Danas govorimo o broju od oko 10.000 radnika kojima prijete otkaz. Ako se, a sada je to na žalost izgledno, brodogradilište Uljanik zatvori u Puli svaki drugi stanovnik će biti pogođen. Za Trogir koji ima oko 13 tisuća stanovnika gašenje brodogradnje značilo bi gubitak od oko 800 radnih mjesta – oko 6 % stanovništva bi ostalo bez posla.

Brodogradnja i dan danas, srozana na ovu razinu, ima udio od 1,5-2 % u BDP-u i do 12 % u izvozu. Brodogradilišta su isplatila više poreza nego što je u njih uloženo – preko 1,3 milijarde kuna godišnje. Cijelo društvo treba stati iza brodogradnje zato jer od nje ima koristi neposredno i posredno veliki broj ljudi. To znači da se ne smije gledati brodogradnja izolirano od tog ukupnog društvenog učinka, a upravo takav izolirani pristup forsira vladajuća ideologija i neoliberalne EU institucije i njihove politike.

Što napraviti? Kratkoročne i dugoročne mjere

Kratkoročno – brodogradnju bi trebalo subvencionirati kako rade sve vodeće velesile u toj industrijskoj grani, od Kine i Južne Koreje do Italije. Brodogradilište samo ne može osigurati likvidnost za nabavku materijala koji će ugraditi u brod, a tijekom procesa izrade koji dugo traje.

Talijanski Fincantieri je upravo zato 95 % posredno u rukama države. U EU postoje primjeri javnog vlasništva ili primjeri u kojima država postaje dioničar prethodno privatnog poduzeća. Macron je najprije nacionalizirao STX (Chantiers de l'Atlantique) da bi postigao dogovor oko vlasništva 51 % za Fincantieri s većinom javnog vlasništva i 34 % direktne kontrole francuske države. Država itekako može kupovati dionice u privatnim poduzećima, direktno i kroz javne alate (banke koje kontrolira).

Evropska komisija ograničava mogućnosti koje bi nam inače bile na raspolaganju, i to ugovorima koje smo potpisali (osobito čl. 107. Ugovora o funkcioniranju EU koji se odnosi na državne potpore). No i pregovori o stavkama ugovora, kao i postojeće mogućnosti tzv. horizontalnih potpora mogli bi spasiti brodogradnju. Problem su vladajući, lokalna politika u sprezi s privatnim kapitalom, koji to blokiraju, a EU im često služi i samo kao isprika. Postoje vrste državne pomoći koje nisu u koliziji s EU pravnim okvirom (a definira ih dokument 'Framework on State Aid to Shipbuilding', 2003/C 317/06) – od pomoći za istraživanje i inovaciju do pomoći za zapošljavanje, davanja izvoznih kredita i pomoći za razvoj.

Kako bismo pak dugoročno brodogradnju postavili na noge potrebna su tri radikalna zaokreta – podržavljenje ove strateške industrijske grane, stvaranje institucionalnog okvira za provođenje industrijskih politika podrške brodogradnji i radničko upravljanje (a ne malo dioničarstvo). Intervencionizam i subvencije su nužni, ali ne kako bi država sanirala gubitke i predala brodogradilište privatnom kapitalu, već kako bi osigurala potporu za rad i razvoj. Jedini način da se devastirana brodogradilišta vrate u život je da radnici preuzmu brodogradilišta, a da država brodogradnju potpomaže. Nacionalizacija brodogradilišta važna je pretpostavka za trasiranje takvog puta i oblikovanje institucionalnih uvjeta za progresivnu industrijsku politiku koja će biti u interesu radne većine, a ne kapitala.

Osim podržavljenja ove strateške industrijske grane, izgradnje institucionalnog okvira za provođenje ciljane industrijske politike podrške brodogradnji (poput specijaliziranih izvoznih banaka, clustera koje sinergijski povezuju znanstveno-istraživački sektor i proizvodnju, itd.), nužno je uvesti i radničko samoupravljanje. Radničko upravljanje je nužno jer samo radnici koji upravljaju poduzećem imaju interes da proizvodnju nastave, a ne da na mjestu brodogradilišta otvore, recimo, luksuznu marinu ili pokrenu nekretninski biznis. Vlasnicima je cilj zaraditi, a više-manje im je svejedno što će proizvoditi i koje će usluge pružati njihova tvrtka. Končar je u Brodotrogiru prenamijenio dio brodogradilišta za luksuznu marinu koja je danas mjesto u kojem se odmaraju razni celebrityji koji sa svojim jahtama uživaju u našem Jadranu. Končar dobro zarađuje, no brodogradilište ima problema s likvidnošću, kasni se s isplatom plaća, ne plaćaju se na vrijeme kooperanti i dobavljači, krši se kolektivni ugovor.

Privatni biznis će se uvijek pravdati da mora zaraditi, a da brodogradnja ne donosi dovoljno. (Tako se i alokacija dijela Brodotrogira najavljivala kao početak novih ulaganja, nove poslovne politike novih radnih mjesta). Privatni interesi ograničavaju pokretanje razvoja i otvaranja novih radnih mjesta. Za privatni kapital gašenje brodogradnje ne predstavlja problem – za radnike u brodogradnji, brodogradnja je pak egzistencijalno pitanje.

Poljoprivreda

Poljoprivreda nigdje u svijetu ne funkcionira uspješno bez državnih poticaja. Toga su itekako svjesne razvijene i velike zapadne zemlje koje odvajaju goleme poticaje za svoj poljoprivredni sektor (što je suprotno proklamiranoj neoliberalnoj praksi u drugim područjima). Istodobno se pak od manjih zemalja traži smanjenje ili ukidanje takvih poticaja putem pritisaka Evropske unije ili Svjetske trgovinske organizacije (WTO). Te iste međunarodne institucije također zahtijevaju i ukidanje ili smanjivanje carinskih zaštita, što onda omogućava prodor poljoprivrednih proizvoda iz bogatijih i većih zemalja u siromašnije i manje zemlje, što izravno uništava domaću poljoprivredu manjih zemalja.

U Hrvatskoj je situacija za domaće poljoprivrednike, osim otvaranja vanjskom tržištu (tj. uklanjanjem carina prema članicama EU), dodatno otežana i time što se poticaji ne isplaćuju ili kasne čak i kada su zajamčeni, a na loš položaj domaćih poljoprivrednika utječe i to što njihove proizvode otkupljuju mahom privatne kompanije nastale privatizacijom. Jedini je interes tih privatnika njihov vlastiti profit i da bi do njega došli neće se libiti smanjivanja otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda do razine neodrživosti proizvodnje pa ni potpunoga uništavanja domaće poljoprivrede – poljoprivredni se proizvodi, naime, uvijek mogu i uvoziti, bez obzira na to što će domaći seljaci zbog toga trpjeti posljedice i što to nema smisla u zemlji s takvim poljoprivrednim potencijalom kao što je Hrvatska. Loše stanje hrvatske poljoprivrede i činjenica da uvozimo goleme količine hrane iz inozemstva su izravna posljedica politike koja se sustavno vodi zadnjih 29 godina, a koja je usmjerena samo prema profitu domaćeg i stranog krupnog kapitala, a ne u korist domaćeg seljaštva i cijeloga društva.

Ulaskom u EU, takvi su se negativni procesi samo nastavili, jer je naša poljoprivreda izložena na milost i nemilost poljoprivredama velikih zapadnoevropskih zemalja, uz to što dodatne prepreke stvaraju evropski propisi, koji našim poljoprivrednicima određuju što se smije, a što ne smije raditi i u kolikoj mjeri (primjerice, koliko se maslina može saditi, na koji način, na kakvim poljima i sl.). Kako je ulazak u EU utjecao na Hrvatsku, lijepo se vidjelo po snažnom povećanju uvoza – on je rapidno rastao već prvo ljeto 2013. nakon ulaska, a rast uvoza se stalno povećava (u prva tri mjeseca 2017. rast uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda je bio za 20 milijuna eura veći nego prethodne godine).

4. Protiv moći elita – za demokratsku Evropu!

EU se vrlo često izravno povezuje s demokracijom, no takvo povezivanje nema puno temelja u stvarnosti. Dapače, Evropska unija je još manje demokratska od Hrvatske i drugih zemalja sastavnica. Jedino tijelo EU koje glasači izravno biraju na izborima je Evropski parlament, a on ima skromne ovlasti. Naime, u Evropskoj uniji sve bitne odluke donosi Evropska komisija, a ona se sastoji od 28 povjerenika koje birači uopće ne biraju izravno, nego ih proizvoljno po svojoj volji određuju vlade pojedinih članica EU. U dosadašnjoj praksi Evropska komisija donosila je odluke koje su isključivo u interesu krupnog kapitala te je npr. postupno forsirala privatizaciju javnog sektora, što dovodi do sve manje socijalne zaštite (rezanjem radničkih prava i prepuštanjem radnika nemilosti velikih korporacija). Evropska komisija ima i iznimno velike ovlasti i zakonsko pravo odlučivanja o gotovo svim bitnim ekonomskim i socijalnim pitanjima (poljoprivreda, ribarstvo, opskrba električnom energijom, transport itd.) te aktivno potiče ili obavezuje članice na različite vidove liberalizacije, privatizacije i deregulacije, tj. pogoduje kapitalu i privatnim interesima na štetu interesa većine društva.

EU je 2011. uvela novi regulatorni okvir, tzv. Novo evropsko ekonomsko upravljanje, kojem je nadzor institucija EU – u velikoj mjeri obilježenog znatnim demokratskim deficitom – nad politikama pojedinih zemalja članica i kontrolom njihovih proračuna i poreznih sistema postao je još rigidniji i direktniji, kako bi se produbila neoliberalna ekonomska politika i nastavile mjere štednje. Evropska komisija, nedemokratsko tijelo čiji se članovi ne biraju izravnim izborima, svojim „preporukama“ zadaje smjernice za ekonomsku politiku, pogotovo slabijim zemljama periferije, a od 2011. na raspolaganju ima i mogućnosti sankcioniranja zemalja (s kaznama koje idu do 0,5 % BDP-a) koje se ne povinuju njezinim „savjetima“. Naša brodogradnja pod izravnim je udarom upravo takve politike.

EU fondovi

Dobra ilustracija nedemokratske EU politike su evropski fondovi, koji se kod nas shvaćaju uglavnom, potpuno netočno, kao besplatan novac iz EU. Hrvatska plaća veću članarinu nego što realno povlači sredstava natrag – od 2015. do 2017. Hrvatska je u EU proračun uplatila oko 10 milijardi kuna (2017. je članarina iznosila preko 3,3 milijarde a 2018. gotovo 3,7 milijardi kuna), dok joj je iz evropskih strukturnih i investicijskih fondova isplaćeno svega 5,5 milijardi kuna.¹² Poznato je da je iznos koji se može „dobiti“ iz EU fondova (oko 85 milijardi kuna u razdoblju od 2014. do 2020.) osjetno manji od ukupnih hrvatskih investicija, u privatnom i javnom sektoru, u samo jednoj godini prije krize.¹³

Novac koji se „dobije“, dakle, iako se može trošiti na korisne stvari (kao što je npr. infrastruktura, školstvo i sl.), zapravo je naš novac, tj. samo dio našeg novca koji smo uplatili u proračun EU. Veće, jače i dobro organizirane države (kao Poljska) uspijevaju dobiveni novac upotrijebiti kao nadopunu već planiranim aktivnostima. Slabije, manje i birokratski neorganizirane države kao što su Hrvatska ili Bugarska u startu ostaju bez velikog dijela za njih predviđenog novca jer ne uspijevaju napisati dovoljan broj projekata, a i dio koji dobiju zapravo rasipaju na toj državi često nepotrebne aktivnosti, što znači i rasipanje novca.

Dobar dio projekata zapravo služi provođenju zakona i strateških planova EU (npr. liberalizacija energetskog sektora, izgradnja određenih cestovnih pravaca i sl.), koja pak ponajprije gleda interese krupnog kapitala u razvijenim zapadnim zemljama EU. Bruxelles nam po svom nahodanju diktira kako ćemo taj svoj novac trošiti. Tako zapravo pojedine države članice troše svoj novac (jer se većina projekata sufinancira, tj. države

12 https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/vise-novca-dajemo-u-eu-nego-sto-povlacimo-u-2017-dobili-smo-gotovo-2-milijarde-kuna-manje-od-planiranog/6729255/?fbclid=IwAR1AbFcZ1hX7c4e6shoWYQJvIv-wzLV77YSul-c_MoY3_l1aAamvm18Lhqo

13 <http://novilist.hr/Komentari/Kolumne/Iza-pozornice-Branka-Podgornika/Iluzije-o-fondovima-EU>

moraju same namicati dio novca), vrijeme i resurse svoje birokracije i javne uprave na projekte koji nisu nužno u interesu samih tih zemalja. Tzv. oportunitetni trošak s EU fondovima znači da smo s tim fondovima moguće propustili priliku da razvijamo domaću industriju s višestrukou multiplikacijom (vezanjem drugih industrija i usluga), kao što je brodogradnja, ograničivši se na ono što ti fondovi dozvoljavaju a u što nas Evropska komisija, zapravo, gura.

EU fondovi rijetko što financiraju 100 %. Vrlo često Hrvatska mora platiti 10 %, 20 % ili više troškova sama, a postoji i institucija predfinanciranja gdje zemlja sama plaća 100 % troškova pa tek naknadno dobiva refundaciju od EU. U svim tim slučajevima Hrvatska se mora zadužiti kod banaka da bi namakla ta sredstva – a banke su većinski u privatnom stranom vlasništvu razvijenih zemalja iz EU, čime pogodujemo inozemnim ekonomijama. Također, kada se sredstva i dobiju (npr. za kupnju tramvaja, spremnika za otpad i sl.), evropske propozicije propisuju da se ona moraju utrošiti na točno određen način, tj. kupovati od točno određenih proizvođača, što u praksi znači da će Hrvatska svojim novcem (koji je „dobila“ iz fondova EU) morati kupovati recimo nizozemske kante za smeće ili njemačke tramvaje, čime se opet pogoduje industrijama najrazvijenijih zemalja jezgre Evropske unije. U cjelini gledano, korištenje evropskih fondova zapravo vodi samo reprodukciji ekonomskih nejednakosti u EU i daljnjem razvoju ekonomija već razvijenih zemalja, a na štetu nerazvijenih zemalja periferije EU.

Treba dodatno napomenuti da EU kroz financiranje udruga civilnog društva, pojedinačne društveno korisne projekte i sl., među ostalim, gradi svoju društvenu legitimaciju – recimo, ako većina NGO-a u nekoj zemlji ovisi o EU fondovima, teško je očekivati da će ti isti NGO-i biti kritički raspoloženi prema EU.

EU i korupcija

Prije ulaska u EU, često se kao argument iznosilo to da će ulazak u EU iskorijeniti korupciju u Hrvatskoj. Nakon ulaska nam je potpuno jasno da se to nije dogodilo, kao i to da nema naznaka da će se to dogoditi.

Institucije EU često su govorile protiv korupcije u Hrvatskoj (i drugim zemljama pristupnicama) kako prije, tako i nakon ulaska u EU. No takav antikorupcijski stav, osim što je čisto retorički neizbježan, ne potječe iz nekakvih “civilizacijskih dosega”, “načelne netolerancije korupcije” ili sličnog. Tvrditi da u razvijenim zemljama EU nema korupcije znači biti u potpunosti naivan. Korupcija je u mnogim sferama gospodarstva i politike jednako prisutna i u EU kao i kod nas, samo što se ondje događa na drugačije načine i sa specifičnim lokalnim posebitostima. Dovoljno je primjerice istaći financiranje nekih mafijaških poduzeća preko fondova EU, što je razotkriveno prije nekoliko godina, ponašanje finske tvornice oružja Patria u Sloveniji (afera s potkupljivanjem) prije nekoliko

godina, različite afere austrijske Hypo banke, afere u njemačkoj autoindustriji itd. Poznata je afera s predsjednikom Evropske komisije Jean-Claudeom Junckerom koji je kao premijer Luxemburga osigurao manje poreze tvrtkama kao što su Amazon, Apple i Pepsi – ukupno „zaštitivši” preko 300 kompanija.

Ono protiv čega se puno teže boriti – a svugdje je prisutno je sistemska korupcija. Sistemska korupcija dio je samog neoliberalnog sustava koji EU promiče, a kojemu su u osnovi interesi kapitala (dominantno krupnog kapitala iz zapadnih razvijenih zemalja EU) na štetu većine društva. Sistemska korupcija reproducira moć elita i nejednakost – prije svega klasna nejednakost. Čak i kada bi se sve provodilo po zakonima te kada nezakonite, izravne, korupcije ne bi bilo, to ne znači da istinska korupcija, korupcija samog sistema i dalje ne bi bila prisutna. Postoji i izraz „revolving door” koji najbolje ilustrira razmjere „prihvatljivosti” korupcije. Izraz se odnosi na praksu u kojoj najviši menadžeri privatnih banaka prelaze direktno na najviše pozicije ministarstva financija ili postaju savjetnici predsjednika.

Antikorupcija je deklarativno posthladnoratovski neprijatelj broj 1. Ona je legitimacija i tehnokratskim i konzervativnim populistima kao što je u Italiji Pokret pet zvijezda. No korupciju nije moguće promatrati bez konteksta – potrebno je politizirati korupciju (ne moralistički ni tehnokratski), te isključiti izvore sistemske korupcije – moć elita i nejednakost! Potrebno je oduzimanje moći elitama i državnom aparatu, te građenje demokratske kontrole kroz masovnu mobilizaciju i povećavanje dosega demokracije i demokratskih praksi odlučivanja.

5. Protiv zatvorene EU

– za slobodan protok ljudi, a ne kapitala!

EU se često smatra, u svjetskim okvirima, zaštitnicom ljudskih prava, a zbog uloge “međunarodne zajednice” u ratnim sukobima u regiji u 1990-ima kod nas se još uvijek smatra kako je EU primjer visokih standarda zaštite manjinskih prava. Nažalost, stvarnost je nešto drugačija. Paradoksalno ali istinito, trenutna nominalna (a katkad i realna) razina manjinskih prava u RH je nešto o čemu manjine u EU u većini zemalja mogu samo sanjati (unatoč ogromnim problemima koji i u Hrvatskoj postoje, npr. što se tiče govora mržnje prema Srbima i sl.). Mnoge zemlje u EU uopće ne priznaju nacionalne manjine, a niti jedna zemlja u EU ne potiče nacionalne posebnosti najbrojnije manjine, imigranata, koji u nekim zemljama čine i do 20 % stanovništva. Upravo suprotno, posebno najveće zemlje otvoreno provode politiku asimilacije, diskriminacije ili protjerivanja.

Svi relevantni dokumenti EU (kao što su tzv. Kopenhaški kriteriji ili Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina) sustavno izbjegavaju regulirati prava nacionalnih manjina, pogotovo u velikim zemljama. Umjesto prema zajedničkoj budućnosti bez

nacionalnih sukoba, politička scena EU sve više se kreće prema jačanju ksenofobnih pokreta čiju retoriku sve više preuzimaju i najveće političke stranke. Mnogi su prije referendumu 2013. u Hrvatskoj naivno govorili da je ulazak u EU jamstvo protiv uspjeha ekstremne desnice, unatoč tome što je ekstremna desnica cvjetala širom EU. Koliko je takva argumentacija bila točna vidjelo se po eksploziji ekstremno desnih ideja nakon ulaska u EU – obiteljaši, čekićari, šatoraši, neoustaštvo...

Imigranti

Kao što postoji nejednakost unutar pojedinih kapitalističkih zemalja, tako postoji i globalna nejednakost među kapitalističkim zemljama (a praktički sve zemlje na svijetu su kapitalističke). Dok je manjina od nekih 30-ak zemalja razvijen(ij)a, većina zemalja na svijetu (njih ostalih oko 170) je polu-, slabo ili nikako razvijena. Ukratko – opet nejednakost. Manjina zemalja je bogata/razvijena (iako to ne znači da su unutar njih svi bogati), a većina je siromašna/nerazvijena.

Kada nam je to jasno, lako je razumjeti zašto dolazi do ekonomske migracije. S obzirom na nejednaku razvijenost svijeta, sasvim je očekivano da ljudi npr. iz siromašne Afrike bježe u bogatiju Evropu (kao što se npr. unutar Hrvatske ljudi često sele iz siromašne Like u bogatiji Zagreb).

Pritom treba reći da je ksenofobija zapadne Evrope (u zemljama poput Britanije, Francuske, Nizozemske ili Njemačke) povijesno izrazito licemjerna jer je riječ o kolonijalističkim zemljama, koje su godinama pljačkale Treći svijet i, među ostalim, na tome se i obogatile i razvile. Imigracija danas je samo, među ostalim, posljedica kolonijalističke pljačke (i sadašnje neokolonijalističke ekonomske pljačke).

Također treba napomenuti da ekonomije zapadnih zemalja – i Evrope i SAD-a – danas jednostavno ne bi mogle funkcionirati bez imigranata (koji često rade poslove koje domaći radnici ne žele raditi, u groznim uvjetima i za niske plaće). Jednoj Njemačkoj godišnje trebaju stotine tisuća novih radnika želi li da joj ekonomija i dalje raste, a te potrebe ne može namiriti niti sama, niti samo iz istočne Evrope. Stoga nije ni čudno da je Angela Merkel sama u ljeto 2015. pozvala sirijske izbjeglice u Njemačku. To nije bilo ni iz kakve samilosti, kako se to pokušavalo prezentirati u javnosti, nego iz ekonomske potrebe.

Što se pak tiče ratnih izbjeglica, izrazito je licemjerno da Zapad negoduje zbog njih, a istovremeno svojim akcijama, zbog svojih geopolitičkih i ekonomskih interesa, podržava npr. rat u Siriji, da ne spominjemo kaos i bijedu koju su uzrokovale američka okupacija Afganistana (u kojoj kroz NATO sudjeluje i Hrvatska) i Iraka. U svemu tome sudjeluju i zapadne saveznice poput Turske, Saudijske Arabije, Izraela itd. Ukratko – ratne izbjeglice iz Sirije i drugih zemalja itekako imaju veze s politikom zemalja u koje bježe.

Problem globalnih migracija nikako se ne može riješiti sve dok se ne nadiđe kapitalistički način proizvodnje koji ga uzrokuje. Rješenje, nije i ne može biti u napadanju imigranata, rasizmu i ksenofobiji, niti krivljenju njih za sve naše nedaće (kao što se u Njemačkoj 1930-ih tražilo lažne krivce u Židovima).

Dok je kapitalizma i imperijalizma, bit će i migracija i izbjeglištva. Na nama je da se borimo protiv pravih krivaca – nacionalnih i globalnih političko-ekonomskih elita i nakaradnog sistema u kojem živimo – a ne da krivicu prebacujemo na nedužne ljude koji su prisiljeni, često u najgorim uvjetima, tražiti bolji život ili čak spašavati goli život u udaljenim zemljama.

6. Protiv korporativne EU – za zelenu Evropu!

Dok neki, mahom figure na prokapitalističkoj desnici još uvijek “ozbiljno” raspravljaju postoje li uopće ljudskim djelovanjem izazvane klimatske promjene, one već neko vrijeme odnose ljudske žrtve, devastiraju cijele zajednice, potiču oružane sukobe, poput rata u Siriji i u konačnici masovne migracije, pritom pogađajući mahom najsiromašnije klase, baš one zajednice koje su od sustavnog zagađivanja planete profitirale malo ili nimalo. Kako da počnemo rješavati klimatske promjene? Klimatske promjene uzrokovane su načinom proizvodnje — kapitalističkim načinom proizvodnje koji nije usmjeren zadovoljavanju potreba već stvaranju profita. To je neracionalan način proizvodnje kojem je cilj proizvoditi što više, poticati što veću konzumaciju, čega je posljedica i ogromna količina plastike i ostalog teško razgradivog otpada. Iako je proizvoditi nerazgradivi otpad potpuno neracionalno s aspekta održivosti, nažalost, savršeno je racionalno iz aspekta zarade velikih kompanija, a ta je racionalnost profita u kapitalizmu daleko najvažnija. Isto možemo reći i za nastavak sagorijevanja fosilnih goriva i daljnje emisije stakleničkih plinova koji uzrokuju klimatske promjene.

Sistemske, popularni odgovori na sada već kataklizmičke promjene, svode se na odgovornost svakog pojedinca i podizanje njegove “svijesti”, na iščekivanje tehnološkog rješenja od strane mesijanskih zelenih kapitalista, te na uvođenje “tržišnih mehanizama i poticaja” koji bi trebali potaknuti kako korporacije (kao najveće zagađivače) tako i potrošače da štede energiju i resurse te manje zagađuju.

O odgovornosti pojedinca ili potrošača ne treba trošiti previše riječi. Kako bi se uvidjeli razmjeri odgovornosti između pojedinca i sustava, dovoljno je ukazati na činjenicu da, primjerice, na svaku tonu kućanskog, “našeg” otpada dolazi 70 tona industrijskog otpada.¹⁴ To ne znači da danas, kada su dva stoljeća eksploatacije dovele eko-sustav planete pred kolaps, ne trebamo činiti sve što je u našoj moći kako očajnu situaciju ne

14 Chris Williams, *Ecology and Socialism*, Haymarket Books, str. 134.

bismo učinili gorom. To ipak znači da nam je jasno kako suvisla i održiva rješenja nećemo naći u sferi manje ili više spontane promjene “životnih navika” pojedinaca.

O iznevjerenim očekivanjima od strane niza “zelenih kapitalista” te manje ili više potpunim podbačajima “tržišnih rješenja” se već podosta zna.¹⁵ Od tehnoloških rješenja ne možemo očekivati puno već i samo zato što problem neracionalnog načina proizvodnje i distribucije nije tehnički, već društveno-politički problem. Ne baca se 25 % hrane u svijetu (i oko 675 bilijuna litara vode potrebne za njen uzgoj) zato što ne postoji “tehnički” način da se ta hrana podijeli gladnima. Hranu se baca jer se njeno dijeljenje ne može uklopiti u zahtjeve profitne logike kapitalističkog društvenog uređenja. I tu priča više-manje staje.

Pokazalo se i da tržišni odgovori, temeljeni na raznim oblicima financijskog poticanja aktera unutar okvira istog onog tržišta koje probleme stvara, jednostavno ne mogu riješiti te iste probleme. Ukratko, ako i sve malverzacije na “zelenim tržištima” i stavimo po strani, ono što “uštedimo” kraćim tuširanjima i štednim žaruljama i kao potrošači, a posebno kao proizvođači, uložimo u novu potrošnju. Ako štednim žaruljama neki trgovački lanac uštedi milijune eura, ekonomska logika kapitalizma i slobodnog tržišta nalaže da uštedena sredstva uloži u “širenje poslovanja”, odnosno izgradnju novih, dodatnih supermarketa, koji će trošiti još energije, u izradu i plasiranje još više reklama, kojima će nas nastojati uvjeriti da trošimo – još više.¹⁶ U okviru kapitalističkog sustava nema niti učinkovitog načina da se dodatnim troškovima spriječi korporacije koje zagađuju jer one te troškove prebacuju na konzumente i/ili industriju koja zagađuje prebacuju u nerazvijene zemlje.

Zato je kratkovidno, jalovo, pa i opasno zagovarati “zelenu” Evropu i “zelenu transformaciju”, a ne biti spreman niti spomenuti, a kamoli “transformirati” kapitalizam, odnosno kapitalistički način proizvodnje i distribucije dobara. Osim toga, takav pristup u pravilu dovodi do nastavka rasta globalnih nejednakosti. Iako se jedna Njemačka, kao razvijena zemlja, često spominje kao svijetli primjer “zelene transformacije”, ona je i dalje zemlja s daleko najvećim udjelom u emisiji stakleničkih plinova (900 milijuna tona ugljikovog dioksida godišnje).¹⁷ Istovremeno zemlje evropske periferije, u koje spadamo i sami, svoj doprinos daju stihijskom višedesetljetnom deindustrijalizacijom i gubitkom stotina tisuća radnih mjesta. Ukoliko želimo zelenu i pravednu Evropu, ne možemo ne baviti se kapitalizmom.

15 Naomi Klein, *Ovo mijenja sve – Kapitalizam protiv klime*, VBZ, 2015.; Heather Rodgers, *Green Gone Wrong: How Our Economy Is Undermining the Environmental Revolution*, Scribner, 2010.

16 https://en.wikipedia.org/wiki/Jevons_paradox

17 <https://edition.cnn.com/2017/07/25/opinions/germany-climate-change-secret-paul-hockenos/index.html>

U kapitalizmu se potiču lažna rješenja. Većina se znanstvenika slaže da emisije CO₂ treba globalno smanjiti 80-90 % do 2050. kako bismo izbjegli ozbiljne nepopravljive klimatske promjene. Zadnjih 250 godina 1.100 milijardi tona CO₂ je ispušteno u atmosferu putem industrijskih procesa, većinom izgaranjem fosilnih goriva. Pola tih emisija je nastalo nakon sredine 1970-ih.¹⁸ Način proizvodnje je najodgovorniji za ovo stanje, a kapitalizam ne uspijeva odgovoriti na problem rastuće uporabe štetnih fosilnih goriva.

Održivo društvo je socijalističko društvo – to je društvo koje proizvodi kako bi zadovoljilo potrebe, a ne kako bi manjina bogatih zaradila. To je društvo koje demokratski odlučuje koliko i na koji način proizvoditi, a da pritom u što manjoj mjeri ugrožavamo okoliš i održivost budućih generacija. Ekologija znači socijalizam.